

doc. dr. sc. Stipe Buzar

Sve vas lijepo pozdravljam u zahvaljujem što ste večeras došli. Posebne zahvale želim posvetiti večerašnjim promotorima, docentima Damiru Mladiću i Petru Popoviću, kako na trudu oko večerašnjeg predstavljanja, tako i zbog dugogodišnjih razgovora i prijateljstva. Petru Popoviću dodatno zahvaljujem što je u moje odnosu s nakladnicima i urednikom odigrao ulogu časnika za vezu, bez čega vjerovatno ne bih ni došao na ideju objavljivanja svoje disertacije kao knjige koju večeras predstavljamo. Damir Mladiću, svojem učitelju, dodatno zahvaljujem na mentorstvu, prijateljstvu i stalnom poticaju na rad.

Zahvaljujem profesoru Dragutinu Laloviću, uredniku Biblioteke Luča u čijem je nizu ova knjiga objavljena, na večerašnjem sudjelovanju i moderiranju, na trudu, ali više od toga na beskrajnom strpljenju.

Zahvaljujem g. Danilu Iveziću, NZCG-u te Disputu na važnom nakladničkom poslu koji su obavili zaista besprijekorno, a što uključuje zahvale osobama koje su radile likovna rješenja i tehničku obradu. U sklopu toga želim spomenuti da sam NZCG-u dvojako zahvalan. Prvo, zato što su ograničene resurse koje dobivaju kao manjinska zajednica preusmjerili u projekt autora koji ne pripada njihovoj zajednici, a u svrhu promicanja domaće znanosti o međunarodnim odnosima. Drugo, što su tim činom proširili moj vlastiti horizont razumijevanja djelovanja takvih zajednica i općeg dobra koje mogu donijeti širem društvu kojem pripadaju. Njihova predanost i efikasnost jako su me obradovala.

Zahvaljujem supruzi Delfi i kćeri Riti, bez čijeg strpljenja i potpore ne bih niti objavio ovu knjigu, niti bi je večeras bio u prigodi predstavljati.

Konačno, posebno sam zahvalan trojici velikih autora koje spominjem u knjizi, a neka me ta zahvala dovede i do odgovora ne neke od komentara i pitanja večerašnjih promotora. Prvi u nizu tih autora je Aurelije Augustin (sv. Augustin), ranokršćanski rimski filozof koji se u referentnoj literaturi smatra utemeljiteljem teorije pravednog rata. Augustin je od posebne važnosti za moju središnju misao, jer je kao važna intelektualna (i u manjoj mjeri politička) ličnost kasnog (Zapadnog) Rimskog carstva bio praktični realista o vanjsko-političkim pitanjima (do te mjere da postoje relevantni tekstovi koji uspoređuju sličnosti i razlike Augustinova i Morgenthauova realizma), a istovremeno ustanovio teoriju pravednog rata. Čak i ako takav spoj ima određenih teorijskih nedostataka, što mislim da je teza čija se valjanost češće pretpostavlja nego zaista dokazuje, kod Augustina se naziru razlozi zašto je možda i nužna. Na istu nužnost ukazuje i drugi autor kojem dugujem zahvalnost, Michael Walzer, koji je u drugoj

polovici 20. stoljeća revitalizirao teoriju pravednog rata. Spomenuta nužnost sastoji se, barem, od sljedećeg:

1. Vojnici (barem profesionalni vojnici) koji u oružanim sukobima provode naredbe svojih nadređenih, žele na svoj posao, kojem je glavna funkcija održanje i promocija nacionalne sigurnosti, gledati kao na častan posao, a ne kao na puko mesarenje. Uvođenje moralnih pravila, bolje rečeno restrikcija kojima je funkcija spriječiti eskalaciju sukoba i ublažiti njihove najgore aspekte, upravo im to omogućuje.

2. Kada govorimo o teoriji pravednog rata, ne govorimo o moralizaciji politike. Politika je već moralizirana, ona to ne može izbjeći, jer o njoj govore i njom se bave ljudi kao moralni subjekti, i percipiraju je kao moralnu stvarnost. Potpuno amoralno shvaćanje vanjske politike pripada vrlo uskom krugu realističkih autora, od kojih je realistička tradicija u cijelosti daleko inkluzivnija. To je zato što pojmovno možemo razlikovati 'politiku' od 'političkog', pa tako politici može pripadati (možda joj čak biti i vlastito) i ono moralno. Teorija pravednog rata, dakle, ne moralizira politiku, već služi kao kritički aparat kojim možemo procijeniti kada će već postojeća moralizacija biti ispravna ili neispravna. Pitanje, je li uopće moguć pravedni rat, nije pitanje koje se može postaviti teoretičaru pravednog rata - to je upravo pitanje koje on postavlja. Ona se može slobodno nazivati teorijom (ne)pravednog ratovanja, no to nije važno, jer je shvaćanje njezine funkcije kao moralizatorske banalno i neispravno - ona je tu kao sredstvo kritičke kontrole moralizma.

Treći autor je E. H. Carr, veliki klasik realizma u međunarodnim odnosima, a čije djelo, uz devastirajuću kritiku idealizma, donosi i kritiku svakog realizma koji se želi formulirati kao potpuno amoralan, jer time u potpunosti ispraznjuje političko mišljenje od sadržaja. Sadržaj potpuno amoralne politike možda je inteligibilan, ali je potupno neprivlačan.

Da se vratim komentarima svojih kolega, u onoj mjeri u kojoj ih sada mogu prizvati u sjećanje. Čini mi se da sam na Popovićev komentar o opasnostima moralizacije politike barem dijelom odgovorio ovim komentarom o temeljnoj zadaći teorije pravednog rata. Svojem dragom mentoru bih pak rekao da nemam, niti mislim da trebam imati, niti mogu imati neki paradigmatički primjer koji bi empirijski potkrijepio moju tezu. Naime, smatram da bi empirijska potvrda ili opovrgavanje moje teze nužno zapala u falaciju *post hoc ergo propter hoc*. S obzirom na vlastite intelektualne afinitete to mi je i drago, jer u takvim pitanjima više cijenim konzervativnu razboritost nego pozitivističko traženje crnih labudova. Ako država A u trenutku T1 čini neki X pravedno ili nepravedno, a u budućem trenutku T2 njezina sigurnost bude ugrožena ili utvrđena, pogreška je dovoditi X u izravnu vezu s posljedicama u T2, jer je niz drugih, izvanjskih, varijabli mogao utjecati na istu posljedicu. Moja teza stoga, ne može (niti bih ikad očekivao da) funkcionira na razini konkluzivne empirijske potvrde, već služi kao temelj političkoj razboritosti. Ima, dakako, slučajeva, u kojima je ta izravna veza vidljiva, ali su oni ograničeni na specifične slučajeve i ne tiču se *grand strategy* u cijelosti. Npr.

ako A u oružanom sukobu nesmiljeno ubija i muči ratne zarobljenike B (a što je upravo istovremeno nemoralno (pravednost) i nerazborito (realizam)), što će očekivati da B čini ratnim zarobljenicima A.

Drugo, obojica promotora (a u tome nipošto nisu sami) pristupaju već naslovu knjige kao da sadrži očit oksimoron, s tim da graciozno prihvaćaju da bi to moglo biti samo prividno. Tvrdim da jest prividno, i da je ustvari dovođenje u vezu realizma i teorije pravednog rata ključno, jer (u nekoj širokoj parafrazi Carrove misli) moralne vrijednosti ne smiju biti leno idealističke ili liberalne tradicije, kako realistu ne bi bila oduzeta sposobnost promišljanja stvarnosti međunarodne politike. Ako realisti, a sebe zajedno s ovom dvojicom (koji uopće nisu realisti na jednak način) smatram nekom vrstom realista, žele staviti pod kontrolu razboritosti potencijalno opasnu moralizaciju međunarodnih odnosa (poput demonizacije neprijatelja itd.) onda im za to treba suvisla *etička* teorija čijim se kritičkim aparatom za to mogu poslužiti.

To su smjerovi u kojima bih mogao razvijati svoje odgovore, ali o tome, zasigurno s ista dva sugovornika, u budućim prigodama.

Hvala vam svima.